

20.6.2002

1765/4/99

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

TOIMEENTULOTUEN TARPEEN SELVITTÄMINEN JA KOTIKÄYNTI ENNALTA ILMOITTA-MATTA

1

KANTELUKIRJOITUS

A arvostelee eduskunnan oikeusasiamiehelle 2.6.1999, 17.10.2000, 2.2.2001, 3.10.2001 ja 8.10.2001 osoittamissaan kantelukirjoituksissa ja lisäkirjoituksissaan Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen menettelyä toimeentulotukea koskevassa asiassa.

Kirjoitus 2.6.1999

A kertoo, että häntä juoksutettiin sosiaaliasemalla tarpeettomasti ja häneltä vaadittiin aiheettomia selvityksiä, lääkärintodistuksia ja lääkereseptejä. Pankkitiliotteet ja rahojen käyttö tarkistettiin kuukausittain. Maksusitoumuksiin merkittiin, mitä niillä ei voinut hankkia. Maksusitoumus laskettiin normilaskelmassa seuraavan kuukauden tuloksi.

A kertoo, että hänelle myönnettiin sosiaalityöntekijä --- päätöksellä toimeentulotukea tammikuulle 1999 piilolinssiin 595 markkaa sekä inkontinenssisuojiiin maksettua kuittia vastaan. Tositteeksi ei hyväksytty hänen postiennakolla tilaamansa inkontinenssisuojapaketin postiennakkoilmoitusta, vaan rahat maksettiin vasta hänen esitettyään kuitin paketin postista lunastamisesta. A:n mukaan hänellä ei ollut rahaa lunastaa lähetystä ennen kuin vasta saatuaan toimeentulotukirahat. Mainitut kustannukset otettiin sosiaalityöntekijä B:n tekemissä päätöksissä huomioon helmi- ja maaliskuun 1999 laskelmissa, mutta tammikuun osalta menot jäivät A:n mukaan rahana saamatta ja piilolinssit ostamatta. Piilolinssiä hän oli hakenut joulukuussa, mutta ne merkittiin tammikuun menoksi.

A kertoo, että hänen helmikuun 1999 tuloinaan otettiin huomioon ajalta 15.12.1998 - 3.2.1999 maksetut sairauspäivärahat ja maaliskuun tuloina ajalta 4.2.-17.3.1999 maksetut päivärahat, mutta menot otettiin huomioon vain kuukaudesta.

A kertoo hakeneensa toimeentulotukea kirjallisesti 16.2.1999, mutta sosiaalityöntekijä B kiisti nähneensä hakemusta. Maaliskuun toimeentulotuki oli hänen tilillään vasta 1.4.1999.

Kirjoitus 17.10.2000

A kertoo käyneensä psykiatrin yksityisvastaanotolla toukokuussa 1999. Hän ja hänen tyttärensä olivat käyneet mielenterveystoimistossa saamatta riittävästi apua. Psykiatrin kirjoitettua lausunnon hoidon tarpeellisuudesta sosiaalityöntekijä C oli myöntänyt maksusitoumuksen hänen ja hänen tyttärensä 2-3 yhteiskäyntiä varten. C oli kuitenkin pyytänyt vielä psykiatria soittamaan asiasta ja muuttanut maksusitoumuksen koskemaan 1-2 yhteiskäyntiä ja 1-2 yksilökäyntiä. Maksusitoumus

lähetettiin A:n mukaan vasta puolen vuoden kuluttua ja silloinkin suoraan lääkäriasemalle. Maksusitoumus vanheni eikä hän pystynyt sitä enää käyttämään. Hänen terapiansa jäi kesken. Maksusitoumus koski yksityispsykiatrikäyntejä lokakuusta 1999 alkaen. Kuitenkin myös aikaisemmat käynnit olivat psykiatrin lausunnon mukaan tarpeellisia.

A kertoo, että psykiatri oli joulukuussa 1999 lähettänyt A:ta ja hänen tyttärtään koskevat lääkärintodistukset laskujen kera sosiaalitoimistoon pyytäen, että lääkärintodistukset lähetetään välittömästi asianosaisille. A kertoo saaneensa lääkärintodistukset kuitenkin vasta helmikuussa 2000. Asiassa meneteltiin A:n mielestä virheellisesti myös, koska lääkärintodistukset kiersivät sosiaalitoimistossa ja koska hänen täysi-ikäiseksi tulleen tyttärensä lääkärintodistus lähetettiin hänelle eikä tyttäreille.

Mielenterveystoimistokäyntien matkamenoja ei hyväksytty, vaikka A ei kertomansa mukaan kyennyt maksamaan niitä perusosasta.

A kertoo vielä, että hänen toimeentulotukihakemuksensa sähkölaskuun hylättiin marraskuussa 1999, koska hänellä ei ollut alkuperäistä laskua. Helmikuussa 2000 hakemus hylättiin, koska sähkölaskun eräpäivä oli 3.3.2000. Viranhaltijan päätöksellä 4.8.2000 hakemus heinäkuun 2000 sähkölaskun osalta hylättiin ja sen sijaan maksettiin marraskuun 1999 sähkölasku, yhdeksän kuukauden kuluttua erääntymisestä. A:n mukaan 4.8.2000 myönnetty toimeentulotuki 201 markkaa käytettiin ilman hänen suostumustaan sähkölaskun maksamiseen. Viranhaltijan päätöksessä 4.8.2000 todettiin A:n mukaan virheellisesti hänen hakeneen hoitotukea 3.3.2000 alkaen eikä päätöstä oikaistu hänen pyynnöstään huolimatta.

A kertoo, että hänen tammikuussa 2000 saamistaan takautuvista eläkevaroista perittiin osa toimeentulotuen korvaukseksi ja loppuosa noin 5 500 markkaa palautettiin hänelle. Tammikuun lopussa tulleista noin 2 000 markan eläkevaroista sosiaalivirasto peri vielä noin 500 markkaa. A ihmettelee, miksei koko summaa peritty ensin maksetuista eläkevaroista. Kertomansa mukaan häneltä jäi takaisinperinnän johdosta vuokra maksamatta.

A:n kertoman mukaan sosiaalityöntekijä C kieltäytyi antamasta hänelle aikaa sosiaalivirastoon ja vaati häntä tekemään kirjallisen hakemuksen, johon hän sai odottaa päätöstä viisi viikkoa.

A kertoo sosiaalivirkailijan soittaneen vakuutusyhtiö Pohjolaan, minkä seurauksena hän ei voi enää saada vakuutusta. Kotivakuutusmaksua ei A:n mukaan voitu jättää huomioon ottamatta vain sillä perusteella, että vakuutus oli irtisanottu.

A:n mukaan sosiaaliviranomaiset eivät anna toimeentulotukipäätöksistä kopioita asiakkaille.

Hallinto-oikeuden päätökset olivat A:n mukaan ristiriitaisia, kun yhden päätöksen mukaan takautuvia tuloja ei voitu lukea tuloksi, kun taas toisessa päätöksessä samasta asiasta päätettiin toisin.

A kertoo, että hänen säännöllisiä terveydenhuoltomenojaan olivat inkontinenssihoitolaitteen patterimenot noin 200 markkaa kuukaudessa, hoitolaitteen elektrodi 700 markkaa puolen vuoden välein ja inkontinenssisuojat noin 660 markkaa kuukaudessa. Lisäksi hänellä oli säännölliset lääkemenot. A kertoo toimittaneensa sosiaalivirastolle lääkärintodistuksen inkontinenssisuojien ja pattereiden tarpeellisuudesta eikä häneltä hänen käsityksensä mukaan tulisi vaatia enää muita kuitteja.

A pyytää vielä, että hänen toimeentulotukihakemuksensa tutkitaan neljän vuoden ajalta esimerkiksi terveydenhuoltomenojen osalta.

Kirjoitus 2.2.2001

A kertoo, että heinäkuun 2000 toimeentulotukilaskelmassa menoina hyväksyttiin vain terveyskeskumaksut 350 markkaa ja sähkölasku 730 markkaa. Lääkemenoja, inkontinenssisuojamenoja, hoitolaitteen pattereita ja elektrodiä, piilolinssisiä, tukipohjallisia ja erityiskenkiä ei hyväksytty menoiksi. Kotivakuutusmaksun osalta väitettiin, ettei hän ollut esittänyt kuitteja, vaikka hän oli esittänyt kuitin kaksi kertaa. A kertoo, ettei hän voinut käyttää inkontinenssisuojiiin Oriola Oy:lle annettua maksusitoumusta, koska hän ei jalkavammansa vuoksi voinut hakea sieltä pakettia.

A:n mukaan neuvottelussa 6.9.2000 sovittiin, että kaikki hänen terveydenhuoltomenonsa hyväksytään menoiksi heinäkuun 2000 laskelmaan hänen hankittuaan apteekista arvion sairausmenojen omavastuuosuuksista sekä lääkärinlausunnon siitä, että tukipohjalliset ja niihin sopivat erityiskengät ovat välttämättömät. Inkontinenssisuojien, hoitolaitteen patterin ja elektrodin tarpeesta hänellä oli jo lääkärintodistukset. Neuvottelussa sovittiin myös, ettei inkontinenssisuojien hankinnasta tarvita erikseen kuitteja.

A:n mukaan sosiaalityöntekijä C ja kanslisti --- hävittivät todistuskappaleita, valehtelivat ja muuttivat asiantuntijalausuntoja.

Tapahtumista 4.10.2000 A kertoo, että hän oli sopinut puhelimitse ajan hieronnasta Matti -nimiseksi esittäytyneen henkilön kanssa. Kyseisen henkilön perässä hänen kotiinsa tuli avoimena olleesta ulko-ovesta täysin yllättäen myös sosiaalityöntekijä C toisen henkilön kanssa. C ilmoitti, ettei toimeentulotukea myönnetä ennen kuin hän antaa selvityksen yritystoiminnastaan. A:n mukaan hänellä ei ole mitään yritystoimintaa. Hän on esittänyt selvityksen, jonka mukaan hän tekee palkatta työtä osuuskunnalle osuuskunnan menojen kattamiseksi. Osuuskunnalla ei A:n mukaan ole mitään tekemistä hänen toimeentulotukensa kanssa.

A kertoo hakeneensa 22.12.2000 toimeentulotukea jäätyään ilman ruokarahaa, mutta hakemus hylättiin. Kukaan ei A:n mukaan suostunut ottamaan vastaan hänen puheluaan eikä antamaan hänelle vastaanottoaikoja. Myös lääninhallituksen tarkastaja oli turhaan yrittänyt tavoittaa sosiaalityöntekijää.

Kirjoitus 8.10.2001

A kertoo, että hänelle ei myönnetty toimeentulotukea lokakuun 2000 ja heinäkuun 2001 välisenä aikana petosepäilyn vuoksi. Heinäkuussa 2001 jättämänsä toimeentulotukihakemukseen hän sai päätöksen vasta 14.9.2001. Hylkäävässä päätöksessä ei otettu huomioon lainkaan hänen terveydenhuoltomenojaan. A kertoo pyytäneensä sosiaalityöntekijän vaihtamista, mutta tähän ei suostuttu.

2
SELVITYS

3

RATKAISU

3.1

Käytettävissä olevat tulot toimeentulotukea määrättäessä

Toimeentulotukilain 11 ja 12 §:n mukaan toimeentulotuen suuruutta määrättäessä tuloina ja varoina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot ja varat. Mainitun lain 15 §:n mukaan toimeentulotuen perusteena olevia menoja, tuloja ja varoja laskettaessa menot, tulot ja varat otetaan huomioon siltä ajanjaksolta, jota koskevana toimeentulotuki määrätään.

Käytettävissä olevan tulon määräämisen osalta ratkaisevaa on nähdäkseni se, milloin tulo on saajalle maksettu eikä se, miltä ajalta tulo on kertynyt maksettavaksi.

Viranhaltijan 28.12.1998 tekemässä tammikuun toimeentulotukea koskevassa päätöksessä A:n tuloina otettiin huomioon joulukuussa 1998 maksettu työmarkkinatukierä 884 markkaa sekä sairausvakuutuspäiväraha 520,20 markkaa, koska näitä tuloja ei ollut voitu ottaa huomioon vielä joulukuun päätöstä tehtäessä. Samoin helmikuun tuloina otettiin huomioon muun ohella 11.1.1999 maksetut sairausvakuutuspäivärahat ja maaliskuun tuloina muun ohella 24.2. maksetut päivärahat. Toukokuun tuloina otettiin huomioon muun ohella 16.4.1999 maksetut päivärahat.

Tulot, jotka A oli saanut toimeentulotukipäätöksen tekemisen jälkeen ja joita ei ollut voitu ottaa huomioon tuon kuukauden tuloina, otettiin siis huomioon seuraavan kuukauden tuloina.

Totean, että toimeentulotukilain tuolloin voimassa olleet säännökset käytettävissä olevan tulon määräämisestä edellä tarkoitettussa tilanteessa eivät olleet yksiselitteiset.

Oulun lääninoikeus velvoitti 28.9.1999 antamallaan päätöksellä nro 479/II sosiaali- ja terveysjaoston myöntämään A:lle lisää toimeentulotukea maaliskuulle 971 markkaa. Päätöksen mukaan maaliskuun tuloina ei voitu ottaa huomioon 24.2.1999 maksettua päivärahaa. Hallinto-oikeuden 8.2.2000 antamassa päätöksessä nro 64/II todettiin, että toukokuun tuloina voitiin ottaa huomioon myös 16.4.1999 maksetut sairauspäivärahat. Päätöksen perusteluissa todettiin muun ohella, että A:n huhtikuun päätöksessä oli todettu, että jatkossa hänen tuloinaan otettiin huomioon ne 1.4.1999 jälkeen maksetut päivärahat, joita ei voitu huhtikuun laskelmassa ottaa huomioon. Muilta osin hallinto-oikeus pysytti sosiaali- ja terveysjaoston tammi-maaliskuuta sekä toukokuuta 1999 koskevat päätökset.

A ei ole kantelukirjoituksessaan tarkemmin yksilöinyt, mitkä hallinto-oikeuden päätökset olivat hänen mielestään tulojen määräämisen osalta ristiriitaiset. Sikäli kuin hän on tarkoittanut edellä mainittuja läänin- ja hallinto-oikeuden maaliskuu- ja toukokuuta 1999 koskevia päätöksiä, totean, että maaliskuu- ja toukokuun 1999 toimeentulotukea koskevat viranhaltijan ja jaoston päätökset olivat edellä todetulla tavalla erilaiset. Se, että hallinto-oikeus oli maaliskuun 1999 toimeentulotuen osalta päättänyt lain tulkinnassa osin erilaiseen lopputulokseen kuin viranhaltija ja sosiaali- ja terveysjaosto, ei vielä yksinomaan merkitse sitä, että viranhaltija ja jaosto olisivat ylittäneet harkintavaltansa.

Eduskunnan oikeusasiamies ei voi puuttua tuomioistuimen harkintavaltansa puitteissa tekemään ratkaisuun, jollei ilmene, että tuomioistuin on väärinkäyttänyt sille kuuluvaa harkintavaltaa tai muutoin menetellyt lainvastaisesti. Minulla ei ole aihetta puuttua läänin- tai hallinto-oikeuden harkintavallan käyttöön niiden edellä sanottujen ratkaisujen osalta.

3.2

Elintarvikkeisiin annettuja maksusitoumuksia koskeva menettely

Toimeentulotuen perusosaan sisältyvistä menoista hakijan ei tarvitse esittää selvitystä. Tuensaajalla on näkemykseni mukaan oikeus käyttää perusosan sisältämä rahamäärä oman harkintansa mukaisesti, ellei kysymys ole toimeentulotukilain 16 §:ssä tarkoitettusta erityisestä tilanteesta. Mainitun pykälän mukaan toimeentulotuki maksetaan pääsääntöisesti tuen hakijalle, mutta tuki voidaan erityisestä syystä käyttää muutoinkin hakijan toimeentulosta aiheutuvien menojen suorittamiseen.

Vs. sosiaalityöntekijä B:n selvityksen mukaan elintarvikkeisiin myönnettävissä maksusitoumuksissa oli ostorajoituksia muun muassa makeisten ja eläinten ruuan osalta. Asiakirjojen mukaan A:lle myönnettiin vs. sosiaalityöntekijä B:n 22.2. ja 26.2.1999 tekemillä päätöksillä 150 markan ja 30.3.1999 tekemällä päätöksellä 100 markan maksusitoumus elintarvikkeisiin. Maaliskuun laskelmaan tuloksi merkittiin 22.2.1999 myönnetty 150 markan maksusitoumus, jolloin se kattoi maaliskuun perusosaan luettavia menoja. Menettelylle ei asiakirjoissa ilmene toimeentulotukilain 16 §:ssä tarkoitettua erityistä syytä. En pidä menettelyä asianmukaisena tältä osin. Kiinnitänkin sosiaali- ja terveyslautakunnan viranhaltijoiden huomiota siihen, että ostorajoituksia sisältävien maksusitoumusten myöntäminen elintarvikkeisiin edellyttää edellä todettuja erityisiä syitä.

Muilta osin kysymys oli asiakirjojen mukaan toimeentulotuesta, jota myönnettiin maaliskuun 1999 laskelman osoittaman vajeen lisäksi. Kysymyksessä oli käsitykseni mukaan joko toimeentulotukilain 13 §:n mukaisesta ehkäisevästä toimeentulotuesta, jota myönnetään kunnan päättämien perusteiden mukaisesti tai toimeentulotukiasetuksen 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua henkilön erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvasta tuesta, jonka tarve myös harkitaan yksilöllisesti. Näiltä osin minulla ei ole aihetta puuttua maksusitoumusmenettelyyn.

3.3

Terveys- ja huoltomenoja koskeva menettely

A:n tammikuun 1999 toimeentulotukea koskevassa viranhaltijan 28.12.1998 tekemässä päätöksessä todettiin, että toimeentulotuki terveydenhuoltomenoihin (inkontinenssisuojat) maksettiin hänen tililleen hänen esitettyään maksukuitin. Tammikuun päätöksessä oli menona otettu huomioon myös piilolinssit 559 markkaa. Helmikuun tukea koskevassa 29.1.1999 tehdyssä päätöksessä menoina otettiin huomioon tammi- ja helmikuun inkontinenssisuojajamenot yhteensä 844 markkaa, vaikka A oli esittänyt vain yhden maksukuitin.

Asiakirjojen mukaan A on siis saanut piilolinssihin ja inkontinenssisuojiin hakemansa toimeentulotuen tammi- ja helmikuussa 1999.

Toimeentulotuen maksamismenettelyn osalta totean, että sosiaaliviranomaisilla on oikeus varmistua siitä, että menot, joihin toimeentulotukea myönnetään, ovat todellisia.

Toimeentulotuki voidaan myöntää myös maksettua kuittia vastaan jälkikäteen. Tällöin on kuitenkin varmistuttava siitä, että tuensaajalla on tosiasiallisesti käytettävissään varoja, joilla hän kykenee maksamaan kyseisen menon ennen toimeentulotuen saamista.

A on esittänyt lääkärintodistuksilla selvitystä kärsimistään oireista ja niistä aiheutuvien terveydenhuoltomenojen tarpeesta eikä sosiaali- ja terveystoimi ole asiakirjojen mukaan tätä tarvetta kiistänyt. Lääkärintodistus menojen tarpeellisuudesta ei kuitenkaan nähdäkseni ole kaikissa tapauksissa riittävä selvitys tosiasiallisista menoista.

Vs. sosiaalityöntekijä B:n antaman selvityksen mukaan maksu tuensaajan pankkitilille vei päätöspäivästä kolme pankkipäivää. A:lla oli siten mahdollisuus saada toimeentulotukirahat tililleen muutaman päivän sisällä siitä kun hän oli lunastanut terveydenhuoltopakettin postista. A oli kuitenkin ilmoittanut, ettei hänellä ollut omia varoja paketin lunastamiseen.

Asiakirjojen mukaan sosiaali- ja terveystoimen tililtä oli huhtikuussa 1999 maksettu 929 markan inkontinenssisuojalasku A:n terveydenhoitomenoina. A oli kuitenkin ilmoittanut, ettei hän hyväksynyt menettelyä. Sosiaali- ja terveystoimi oli myös tarjonnut maksusitoumuksen antamista Oriola Oy:lle, mutta A oli ilmoittanut, ettei hän jalkavammansa vuoksi kyennyt noutamaan pakettia.

A:lle siis tarjottiin sosiaalitoimen taholta useita vaihtoehtoja toimeentulotuen maksamisessa terveydenhuoltomenoihin, mutta A:n mukaan vaihtoehdot eivät mahdollistaneet toimeentulotuen käyttämistä. Asiakirjojen perusteella en voi arvioida asiaa enempää. Korostan kuitenkin sosiaaliviranomaisten velvollisuutta huolehtia siitä, että toimeentulotuen saajalla on tosiasiallinen mahdollisuus käyttää hänelle myönnetty toimeentulotuki. En katso olevan aihetta puuttua sosiaaliviranomaisten harkintavallan käyttöön toimeentulotuen maksamisessa terveydenhuoltomenoihin tämän enempää.

Hallinto-oikeus on 27.6.2001 tekemällään päätöksellä nro 01/0256/2 kumonnut sosiaali- ja terveysjaoston 9.11.2000 tekemän A:n heinäkuun 2000 toimeentulotukea koskevan päätöksen inkontinenssisuojatarvikkeiden, vaginaalielektrodin, tukipohjallisten, kenkien sekä piilolinsseihin haetun toimeentulotuen osalta ja palauttanut asian tältä osin jaostolle uudelleen käsiteltäväksi. Hallinto-oikeus on hylännyt A:n valituksen lääkemenoja ja lääkäripalkkioita sekä kotivakuutusmaksua koskevalta osalta, koska A ei päätöksen mukaan ollut esittänyt selvitystä sen tueksi, että hänellä olisi ollut heinäkuussa 2000 toimeentulotukeen oikeuttavia lääkkeitä ja lääkäripalkkioista aiheutuneita kustannuksia viranhaltijan päätöksellä hyväksytyä määrää enempää.

Eduskunnan oikeusasiamies ei voi määrätä, miten tuomioistuimen tai muun viranomaisen on ratkaistava sen käsiteltäväksi saatettu asia. Hän ei voi muutoinkaan vaikuttaa jossakin viranomaisessa vireillä olevan asian ratkaisuun. Oikeusasiamies ei myöskään puutu sellaiseen asiaan, jossa muutoksenhaku on kesken tai johon voi vielä hakea muutosta. Korkeimmasta hallinto-oikeudesta saadun tiedon mukaan A on pyytänyt valituslupaa hallinto-oikeuden päätöksestä lääkkeisiin ja lääkäripalkkioihin haetun toimeentulotuen osalta. Edellä mainitusta syystä en ryhdy tässä vaiheessa tutkimaan asiaa tältä osin enemmälti.

Kotivakuutusmaksu on toimeentulotuen lisäosalla tarpeellisen suuruisena katettava asumisesta aiheutunut kustannus. Viranhaltijan 4.8.2000 tekemän päätöksen mukaan A oli hakenut heinäkuussa 2000 toimeentulotukea kotivakuutusmaksuun, jonka osalta vakuutusyhtiö oli ilmoittanut, että vakuutus irtisanottiin, mikäli laskua ei ollut maksettu 27.6.2000 mennessä. Hallinto-oikeus on todennut päätöksessään 27.6.2001, että 27.6.2000 alkaen irtisanotun kotivakuutuksen vakuutusmaksu ajalta 25.2.-24.5.2000 ei ollut heinäkuun 2000 toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa huomioon otettava meno.

Hallinto-oikeus on tehnyt päätöksensä harkintavaltansa puitteissa. Oikeusasiamies ei voi puuttua tuomioistuimen harkintavaltansa puitteissa tekemään päätökseen.

Sosiaali- ja terveystoimesta saadun tiedon mukaan sosiaali- ja terveysjaosto on käsitellyt hallinto-oikeuden 27.6.2001 uudelleen käsiteltäväksi palauttaman asian 2.8.2001 ja myöntänyt A:lle toimeentulotukea heinäkuulle 2000 inkontinenssisuojiiin 600 markkaa ja vaginaalielektrodiin 620 markkaa sekä korkeintaan 1 300 markan maksusitoumuksen tukipohjallisiin ja kenkiin sekä 600

markan maksusitoumuksen piilolinssihin. A on kantelukirjoituksessaan huomauttanut, ettei myönnetty summa riittänyt piilolinssien hankintaan.

Toimeentulotuen tarpeellinen määrä edellä mainittuihin menoihin on kuulunut sosiaali- ja terveystalouden harkintavaltaan eikä minulla ole syytä puuttua tämän harkintavallan käyttöön.

3.4

Toimeentulotuki sähkölaskuihin

Sähkölaskut otetaan pääsääntöisesti huomioon erääntymiskauden menoina. Hakija on täten mielestäni velvollinen esittämään sähkölaskun, josta ilmenee eräpäivä.

Viranhaltijan 26.10.1999 tekemällä päätöksellä A:lle oli myönnetty toimeentulotukea marraskuulle 1999 toimeentulotukilaskelman osoittama tulovaje 1 863 markkaa. Asiakirjojen mukaan marraskuun menoina ei ollut otettu huomioon 2.11.1999 erääntynyttä sähkölaskua, koska A:n esittämästä laskusta ei ilmennyt eräpäivä.

Hallintomenettelylain 9 §:n mukaan asianomaiselle on varattava tilaisuus poistaa asiakirjassa oleva puute. Asiakirjoista ei ilmene, varattiinko A:lle tilaisuus täydentää hakemustaan ja esittää selvitys sähkölaskun eräpäivästä. En ole katsonut aiheelliseksi ryhtyä selvittämään asiaa enempää. Kiinnitän kuitenkin viranhaltijoiden huomiota siihen, että toimeentulotuen hakijoita on ohjattava puutteellisten hakemusten täydentämisessä.

Asiakirjojen mukaan A:n maaliskuun 2000 toimeentulotukilaskelman menoina oli otettu huomioon muun ohella 568,30 markan sähkölasku. Viranhaltijan 4.8.2000 tekemässä päätöksessä todettiin, että A:lla oli tuolloin maksamatta sähkölasku 536,30 markkaa eräpäivä 2.11.1999, 568,30 markkaa eräpäivä 3.3.2000 sekä 730 markkaa eräpäivä 5.7.2000. Toimeentulotukea myönnettiin 2.11.1999 erääntyneeseen sähkölaskuun, joka maksettiin suoraan sähkölaitokselle sekä heinäkuun tulovajeen määrä 201 markkaa, joka myös maksettiin sähkölaitokselle.

Kuten edellä kohdassa 3.2 todettiin, toimeentulotuki voidaan toimeentulotukilain 16 §:n nojalla erityisestä syystä hakijalle itselleen maksamisen sijasta myös muutoin käyttää hakijan toimeentulosta aiheutuvien menojen maksamiseen. Asiakirjoista ilmenee, että A:lla oli tukea hakiessaan heinäkuussa maksamatta muun ohella 3.3.2000 erääntynyt sähkölasku, joka oli otettu maaliskuun menoina huomioon, ja että hänen sähkönsä oli katkaistu maksamattomien laskujen vuoksi. Heinäkuun vaje 201 markkaa oli muodostunut osin sähkölaskusta 730 markkaa. Katson, että näissä oloissa viranhaltija ei menetellyt virheellisesti päättäessään maksaa heinäkuulle 2000 myönnetyn toimeentulotuen sähkölaskun osasuorituksiksi suoraan sähkölaitokselle eikä A:lle itselleen.

Asia ei sähkölaskujen osalta anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiin.

3.5

Toimeentulotuki yksityislääkärin palkkioihin

Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan A oli toukokuussa 1999 hakeutunut psykiatrin yksityisvastaanotolle oltuaan sitä ennen mielenterveystoimiston potilaana. Sosiaalityöntekijä C:n 20.7.1999 tekemässä päätöksessä A:lta oli pyydetty tarkempi selvitys, miksi hän ei ollut voinut käyttää julkisia terveydenhuoltopalveluja. A:n toimitettua psykiatrin 17.9.1999 päivätyn lausunnon, jossa tämä oli suositellut A:lle ja hänen tyttärelleen 2-3 yhteiskäyntiä, A:lle oli sosiaalityöntekijä C:n päätöksellä 24.9.1999 myönnetty maksusitoumus yksityiselle psykiatrilta 2-3 yhteiskäyntiä.

Oikaisuvaatimuksessaan 6.10.1999 A oli vaatinut toimeentulotukea myös yksilökäynteihin. Sosiaalityöntekijä C oli pyytänyt kirjeellään 12.10.1999 A:ta oikaisuvaatimuksen johdosta toimittamaan uuden lääkärinlausunnon. Psykiatrin kanssa käymänsä puhelinkeskustelun perusteella C oli 15.11.1999 tehnyt uuden päätöksen ja muuttanut maksusitoumuksen koskemaan 1-2 yhteiskäyntiä ja 1-2 yksilökäyntiä. Sosiaali- ja terveysjaosto oli 16.12.1999 päättänyt pyytää vielä tulosityksikköjohtajan sekä psykiatrin lausunnon. Saatuaan tulosityksikköjohtajan 23.12.1999 sekä psykiatrin 20.12.1999 päivätyn lausunnon jaosto oli 13.1.2000 pysyttänyt sosiaalityöntekijä C:n 15.11.1999 tekemän päätöksen.

Sosiaalityöntekijä C on selvityksessään todennut lähettäneensä maksusitoumuksen A:lle 15.11.1999 tekemänsä päätöksen mukana. A:n ilmoitettua, ettei hän ollut saanut kyseistä maksusitoumusta, hänelle oli lähetetty asiasta uusi 5.4.2000 tehty päätös, jonka mukaan maksusitoumus kattoi A:n osuuden hänen ja hänen tyttärensä kahdesta yhteiskäynnistä sekä A:n omat yksilökäynnit kaksi kertaa. Maksusitoumus oli lähetetty A:n hoitoonpääsyn nopeuttamiseksi 5.4.2000 suoraan lääkärikeskukselle. Se oli merkitty olemaan voimassa 30.4.2000 asti eli päätöksenteosta noin kolme viikkoa.

Sosiaaliasemalta puhelimitse saadun tiedon mukaan marras-joulukuussa 1999 maksettiin Oulun Diakonissalaitoksen lähettämät laskut, jotka käsittivät kaksi A:n ja hänen tyttärensä yhteiskäyntiä ja yhden A:n oman käynnin. A:lle myönnetystä maksusitoumuksesta jäi näin ollen käyttämättä yksi A:n oma käynti. Kun kuitenkin otetaan huomioon, että alkuperäisen maksusitoumuksen 15.11.1999 lähettämistä A:lle ei pysty tämän enempää selvittämään ja lisäksi, että sosiaalityöntekijä C:n selvityksen mukaan 5.4.2000 myönnetyn uuden maksusitoumuksen voimassa olosta olisi voitu tarvittaessa neuvotella, ei asia anna aihetta toimenpiteisiin maksusitoumusten lähettämisen osalta.

Toimeentulotukilain 7 §:n mukaan lisäosalla katetaan tarpeen mukaan muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot. Sosiaali- ja terveysministeriön toimeentulotuen soveltajille vuonna 1998 ja 2001 antamien oppaiden (oppaita 1998:2 ja 2001:7) mukaan yleensä edellytetään käytettäväksi julkisia terveydenhuoltopalveluja. Yksityisistä terveydenhuollon palveluista aiheutuvat kustannukset voidaan oppaan mukaan ottaa huomioon, kun erikoishoidon tarve, hoidon kiireellisyys tai jatkuva hoitosuhde sitä perustellusti edellyttävät.

Hakijan on siis esitettävä selvitys siitä, että hän ei ole voinut saada tarvitsemaansa hoitoa julkisen sektorin piiristä. Harkintavalta siinä, mitä selvityksiä asiassa tarvitaan, on ensisijaisesti asiasta päättävällä viranomaisella. Minulla ei ole aihetta puuttua sosiaaliviranomaisten harkintavallan käyttöön myöskään selvitysten pyytämisen osalta.

Mitä tulee siihen, oliko A:lla oikeus saada toimeentulotukea yksityislääkärin palkkioihin enemmän kuin hänelle oli myönnetty, totean, että hallinto-oikeus on 5.9.2000 antamallaan päätöksellä nro 426/II hylännyt A:n sosiaali- ja terveysjaoston päätöstä 13.1.2000 koskevan valituksen yksityislääkärinpalkkioihin haetun toimeentulotuen osalta. Hallinto-oikeus on ratkaissut asian sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla eikä minulla ole aihetta puuttua tämän harkintavallan käyttöön.

3.6

Pankkitilotteiden ja muiden selvitysten pyytäminen

Toimeentulotukilain 17 §:n mukaan toimeentulotuen hakijan on annettava toimielimelle, tässä tapauksessa sosiaali- ja terveyslautakunnalle ja sen jaostolle, kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot.

Toimeentulotuki on viimesijainen tuki, johon hakijalla on oikeus vain, jollei hänellä ole muita tuloja tai varoja. Pankin tiliotteet voivat siten olla toimeentulotuen määräämisen kannalta välttämättömiä tietoja hakijan mahdollisten rahavarojen selvittämiseksi. Koska sosiaaliviranomaisilla itsellään ei ollut ennen 1.1.2001 tapahtunutta sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain voimaan tuloa lainkaan oikeutta saada suoraan rahalaitoksilta tietoja, ja lain voimaantumisen jälkeenkin näin on vain rajoitetusti, on sosiaaliviranomaisilla nähdäkseen oikeus pyytää toimeentulotuen hakijaa esittämään tarvittaessa pankin tiliotteet.

Asianomaiselta ei saa pyytää tarpeettomia selvityksiä. Sosiaalityöntekijä C:n 26.10.1999 tekemässä päätöksessä A:ta oli pyydetty toimittamaan kahden viimeisen kuukauden tiliotteet, vaikka hän oli jo aikaisemmin toimittanut syyskuun tiliotteen. Tämän johdosta kiinnitän sosiaalityöntekijä C:n huomiota huolellisuuteen selvitysten pyytämisessä.

Käytettävissäni olevista asiakirjoista ei ilmene että, A:lta olisi muutoin pyydetty aiheettomia selvityksiä.

3.7

Lääkärintodistusten lähettäminen

Asiakirjoihin liitetyn psykiatrin 21.12.1999 päivätyn saatekirjelmän mukana Oulun diakonissalaitos oli lähettänyt sosiaali- ja terveysasemalle A:n ja hänen tyttärensä B-todistukset laskuineen "edelleen toimitettaviksi". Vs. sosiaalityöntekijä C:n selvityksen mukaan B-todistusten ymmärrettiin olleen jaoston käsittelyyn tarkoitettuja lisäliitteitä ja ne toimitettiin jaoston esittelijälle A:n asiakirjoihin liitettäväksi.

Kun otetaan huomioon, että sosiaali- ja terveysjaostossa oli samaan aikaan käsiteltävänä A:n lääkärinpalkkioihin hakemaa toimeentulotukea koskeva oikaisuvaatimus, jota varten jaosto oli 16.12.2000 päättänyt pyytää psykiatrin lisäselvityksen, sosiaaliviranomaisilla oli nähdäkseen perusteltu syy olettaa, että sosiaaliaseman sosiaalivirkailijalle osoitetut lääkärinlausunnot oli tarkoitettu A:n oikaisuvaatimuksen liitteiksi. Asiakirjoista ei myöskään ilmene, että lääkärintodistuksia olisi edellä sanottu huomioon otettuna annettu tarpeettomasti luettavaksi.

Kunnan palveluksessa olevan henkilön salassapitovelvollisuudesta säädettiin vuoden 2000 loppuun voimassa olleessa sosiaalihuoltolain 57 §:ssä. Pykälän mukaan kunnan palveluksessa oleva ei saanut ilmaista yksilön tai perheen salaisuutta, josta he asemansa tai tehtävänsä perusteella olivat saaneet tietää. Henkilöä koskevat terveystiedot, kuten lääkärintodistukset, olivat edellä mainittuja sosiaalihuoltolain 57 §:ssä tarkoitettuja salassa pidettäviä tietoja, joita ei saanut luovuttaa sivulliselle ilman asianomaisen lupaa.

A oli hakenut toimeentulotukea yksityislääkärin palkkioihin hänen sekä hänen täysi-ikäisen tyttärensä yhteiskäyntejä varten. Kuten edellä totesin, sosiaaliviranomaisilla oli perusteltu syy olettaa, että sosiaaliasemalle saapunut tyttären lääkärintodistus oli tarkoitettu A:n toimeentulotukea koskevan oikaisuvaatimuksen liitteeksi. A:lla oli oikeus asianosaisena saada tieto hänen omaan hakemukseensa liittyvistä asiakirjoista. En katso sosiaaliviranomaisten menetelleen tässä tapauksessa virheellisesti lähettäessään A:n täysi-ikäisen tyttären lääkärintodistuksen A:lle.

A on kantelukirjoituksessaan kertonut saaneensa mainitut hänen ja hänen tyttärensä B-lausunnot helmikuussa 2000. Kun otetaan huomioon, että sosiaali- ja terveysjaoston kokous oli 13.1.2000, en katso lausuntojen lähettämisessä tapahtuneen sellaista viivästystä, johon minulla olisi syytä puuttua.

3.8

Asiakirjatietojen korjaaminen

A:n mukaan viranhaltijan päätökseen 4.8.2000 on merkitty hoitotuen hakemista koskeva virheellinen tieto.

Tältä osin totean, että sosiaalitoimen asiakirjojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999). Lain 29 §:n mukaan rekisterinpitäjän on oikaistava, poistettava tai täydennettävä rekisterissä oleva, käsittelyn tarkoituksen kannalta virheellinen, tarpeeton, puutteellinen tai vanhentunut henkilötieto. Jollei rekisterinpitäjä hyväksy vaatimusta tiedon korjaamisesta, hänen on annettava asiasta kirjallinen todistus. Rekisteröity voi saattaa asian sitten tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi.

Koska A:lla on mahdollisuus, ellei hänen asiakirjan korjaamista koskevaan vaatimukseensa suostuta, saattaa asia tietosuojavaltuuden käsiteltäväksi, ei asia anna taholtani tässä vaiheessa aihetta enempiin toimenpiteisiin.

3.9

Päätösjäljennösten antamisesta

Vs. sosiaalityöntekijä C:n 10.1.2001 päivätyssä selvityksessä todetaan, että asiakkaille ei ole katsottu tarpeelliseksi antaa alkuperäisten päätösten lisäksi jäljennöksiä.

Sosiaaliviranomaisella ei nähdäkseni olekaan velvollisuutta antaa asianomaiselle päätöksen antamisen yhteydessä lisäksi jäljennöksiä. Mikäli asianosainen pyytää päätösjäljennöksiä myöhemmin, on 1.11.1999 voimaan tulleen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n mukaan tieto asiakirjasta annettava pyydetyllä tavalla, jollei pyynnön noudattaminen asiakirjojen suuren määrän tai asiakirjan kopioinnin vaikeuden tai muun näihin verrattavan syyn vuoksi aiheuta kohtuutonta haittaa virkatoiminnalle.

Koska A:n kirjoituksessa ei ole tarkemmin yksilöity tapausta, jossa jäljennösten antamisesta olisi kieltäydytty, asia ei tältä osin anna aihetta enempään.

3.10

Toimeentulotuen takaisin periminen

Jos toimeentulotukea on myönnetty ennakkona odotettavissa olevaa eläkettä tai muuta jatkuvaa tai kertakaikkista tuloa, saamista tai korvausta vastaan, sosiaalihuollon toimeenpanosta vastaava toimielin voi toimeentulotukilain 23 §:n nojalla periä ja nostaa henkilölle tulevat eläkkeet ja muut korvaukset ja saamiset siltä ajalta, jolta toimeentulotukea on annettu ennakkona, ja käyttää niitä ennakkona annetun tuen takaisinperintään. Toimielimen on mainitun pykälän mukaan suoritettava toimeentulotuen takaisinperintään käytettyjen varojen jälkeen jäljelle jääneet varat välittömästi tuen saajalle.

Kansaneläkelaitokselta saadun tiedon mukaan sosiaalitoimelle maksettiin 4.1.2000 A:n joulukuun 1999 eläkettä 1 444 markkaa sekä tammikuun eläke 1 826 markkaa eli yhteensä 3 270 markkaa. Edelleen sosiaalitoimelle maksettiin 12.1.2000 joulukuun asumistukea 408 markkaa sekä tammikuun asumistuki 1 637 markkaa eli yhteensä 2 045 markkaa.

A oli asiakirjojen mukaan saanut toimeentulotukea joulukuussa 1999 yhteensä 3 187 markkaa, joka oli päätetty periä takaisin. Marraskuun toimeentulotuesta ei ollut tehty perintäpäätöstä ja tammikuus-

sa 2000 A ei ollut saanut toimeentulotukea. Siten vain joulukuulta 1999 maksetut eläkkeet voitiin käyttää samalta ajalta saadun toimeentulotuen korvaamiseen. Sosiaalilautakunnalla oli oikeus periä 4.1.2000 nostamistaan varoista joulukuun eläkkeen osuus 1 444 markkaa ja 12.1.2000 nostamistaan varoista joulukuun asumistuen osuus 408 markkaa ja käyttää ne joulukuussa saadun tuen korvaamiseen. Loput varat oli välittömästi perinnän jälkeen palautettava A:lle.

Asian esittelijän puhelimitse saaman tiedon mukaan sosiaalitoimi palautti A:lle 11.1. 2000 tammikuun eläkkeen 1 826 markkaa ja 29.1.2000 tammikuun asumistuen 1 637 markkaa. Asiassa ei ole perinnän osalta menetelty virheellisesti.

3.11

Sosiaaliviranomaisten menettely 4.10.2000

3.11.1

Tapahtumat

Sosiaalityön johtajan D:n ja vs. sosiaalityöntekijä C:n antamien selvitysten mukaan sosiaaliasemalle oli tullut nimetön ilmoitus, jonka mukaan A olisi ilmoittanut sanomalehdessä hierontapalvelujen antamisesta. Koska A ei ollut itse missään vaiheessa kertonut hierontapalveluista, he olivat selvitysten mukaan päättäneet selvittää asiaa muilla keinoilla. Sosiaaliasemalta oli soitettu ilmoituksen numeroon ja varattu aika hierontapalveluihin 4.10.2000. Selvitysten mukaan hierontapalvelun varanneen sosiaalitoimen työntekijän perässä olivat A:n kotiin avoimesta ulko-ovesta menneet myös sosiaalityöntekijät C ja E.

3.11.2

Arviointi

Perustuslain 10 §:ssä on turvattu jokaiselle oikeus yksityiselämään ja kotirauhaan. Viranomaisen voi mennä henkilön kotiin vastoin tämän suostumusta vain, jos siihen on oikeus lain säännöksen perusteella. Tällainen säännös on sosiaalihuollon osalta sosiaalihuoltolain 41 §:ssä. Lainkohdan mukaan sosiaalityöntekijällä on oikeus johtavan sosiaalihuollon viranhaltijan määräyksestä päästä sosiaalihuollon ilmeisessä tarpeessa olevan henkilön asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, milloin tällaisen henkilön etu terveyden, kehityksen tai turvallisuuden vakavan vaarantumisen vuoksi sitä välttämättä vaatii. Sosiaaliviranomaisella ei siis ole oikeutta mennä toimeentulotuen hakijan kotiin ilman tämän suostumusta, ellei kysymys ole sosiaalihuoltolain 41 §:ssä tarkoitettusta henkilön terveyden, kehityksen tai turvallisuuden vakavasta vaarantumisesta. Tästä ei A:n kohdalla ollut kysymys.

Sosiaalityöntekijä C on selvityksessään 17.6.2002 huomauttanut, ettei A kieltänyt 4.10.2000 sosiaalityöntekijöitä tulemasta asuntoonsa sisälle. Kantelukirjoituksesta ei ilmenekään, että sosiaalityöntekijät olisivat menneet A:n kotiin hänen siinä tilanteessa esittämänsä kiellon vastaisesti. Tapahtuman kuvauksesta mielestäni kuitenkin ilmenee, että A:n kannalta tilanne yllättävyydessään muistutti tällaista tilannetta. Käsitykseni mukaan sosiaalityöntekijät eivät kunnioittaneet menettelyllään A:n perustuslaissa turvattua oikeutta yksityisyyteen ja kotirauhaan.

Perustuslain 21 §:ssä on puolestaan turvattu oikeus hyvään hallintoon. Yleisiä hallinto-oikeudellisia periaatteita, jotka on otettava huomioon kaikessa hallintotoiminnassa, myös sosiaalihuollossa, on muun ohella suhteellisuusperiaate. Oikeuskirjallisuudessa (mm. Kaarlo Tuori, Sosiaalioikeus, ss.152 - 153) on katsottu suhteellisuusperiaatteen keskeisenä sisältönä olevan, että viranomaisen toimen on oltava asianmukainen, tarpeellinen ja oikein mitoitettu sen tavoitteen kannalta, johon

kysymyksessä olevalla toimella pyritään. Suhteellisuusperiaatteen mukaista on, että eri vaihtoehtoista valitaan se, jolla vähiten puututaan henkilön yksityisyyteen.

Hallintomenettelylain 17 §:n mukaan viranomaisen on huolehdittava asian selvittämisestä ja asianosaisen on puolestaan esitettävä selvitystä vaatimustensa perusteista. Toimeentulotukilain 17 §:n mukaan tuen hakijan on annettava toimielimelle kaikki tiedossaan olevat toimeentulotukeen vaikuttavat välttämättömät tiedot. Mikäli hän ei noudata tätä velvollisuuttaan, eikä viranomaisella sen vuoksi ole tuen myöntämiseksi tarvittavia tietoja, voidaan hänen toimeentulotukihakemuksensa hylätä.

Sosiaaliviranomaisilla oli mahdollisuus pyytää A:lta lehti-ilmoitukseen viitaten selvitys hänen mahdollisista hierontatuloistaan, kuten myöhemmin tapahtuikin. Käsitykseni mukaan A:n tulojen selvittämiseksi valittu keino ei siten ollut oikeassa suhteessa muiden käytettävissä olevien keinojen kanssa. En pidä menettelyä tältä osin hyvän sosiaalihuollon mukaisena.

Totean vielä, että sosiaalihuollon päätösten tulee perustua oikeisiin tietoihin ja sosiaaliviranomaisilla on velvollisuus huolehtia asian selvittämisestä tältäkin osin. Selvittäminen voi tapahtua myös kotikäynnin avulla. Kotikäynnin ajankohdasta tulisi kuitenkin sopia etukäteen eikä tehdä kotikäyntejä ennalta ilmoittamatta muutoin kuin poikkeustapauksissa.

Sosiaaliviranomaisten tulee toimeentulotukilain 20 §:n takaisinperinnän perusteiden selvittämiseksi hankkia selvitystä myös siitä, onko tuen myöntäminen perustunut hakijan tahallaan antamiin erehdyttäviin tietoihin. Siten sosiaaliviranomaisten velvollisuus on selvittää myös asiakkaan mahdollista virheellisten tietojen antamista. Katson kuitenkin, että sosiaaliviranomaisten toiminnan on oltava avointa ja "läpinäkyvää" eikä sosiaaliviranomainen saa käyttää keinoja, joilla asiakasta harhautetaan.

Lääninhallituksen sosiaali- ja terveysosasto on pyynnöstäni arvioinut sitä, oliko edellä kuvattu menettely sosiaalialan ammattihenkilöltä edellytettävän sosiaalityön vaatimusten mukaista. Lausunnossa on todettu mm., että sosiaalityön eettisten periaatteiden mukaan jokainen ihminen on oikeutettu moraalisesti arvokkaaseen kohteluun ja jokaisella on oikeus tulla kohdelluksi tasavertaisesti. Periaatteen mukaisesti sosiaalialan ammattihenkilön tulee toimia yhteistyössä asiakkaan kanssa, toimia tahdikkaasti ja kunnioittaa asiakassuhteen luottamuksellisuutta. Koska sosiaaliviranomaisilla oli perusteltua syytä epäillä A:n toimeentulotukihakemuksen oikeellisuutta, heidän tuli lausunnon mukaan pyrkiä selvittämään asia. Lausunnon mukaan A olisi voitu esimerkiksi pyytää sosiaalitoimistoon antamaan selvitystä asiasta tai häneltä olisi voitu pyytää kirjallista selvitystä hierontatuloista. Sosiaali- ja terveysosasto on todennut käsityksensä, että asian selvittäminen asiakkaaksi tekeytymällä ei edistänyt asiakassuhteen luottamusta eikä kuulu ammatillisen sosiaalityön menetelmiin.

Kannanottonani totean, että pidän edellä kuvattua menettelyä selvitysten hankkimisessa sosiaaliviranomaisille sopimattomana.

Tapahtuman johdosta kiinnitän sosiaalityön johtajan D:n sekä sosiaalityöntekijä C:n vakavaa huomiota tahdikkaaseen ja asiakkaiden yksityisyyttä sekä kotirauhaa kunnioittavaan menettelyyn toimeentulotuen tarpeen selvittämisessä.

Sosiaalityöntekijä E ei saadun selvityksen mukaan ole enää Oulun sosiaalitoimen palveluksessa. Hän oli asiakirjojen mukaan paikalla sosiaalityön johtajan määräyksestä osallistumatta menettelyyn

suunnitteluun. Tämän johdosta asia ei hänen osaltaan anna minulle aihetta muihin toimenpiteisiin kuin että saatan päätökseni myös hänen tietoonsa.

3.12

Toimeentulotuen hylkääminen 1.9.2000 lukien

Asiakirjoissa on todettu A:n ilmoittaneen sanomalehdessä hierontapalveluista. A:lta oli pyydetty selvitys 31.10.2000 mennessä yritystoiminnan tuloista ja menoista uhalla, että toimeentulotukihakemus hylätään. Kun selvitystä ei ollut annettu, A:n hakemus oli hylätty viranhaltijan 1.11.2000 tekemällä päätöksellä syys-joulukuulta 2000 ja A:n 3.10.2001 päivätyn kirjoituksen mukaan vielä heinäkuulta 2001. A on kiistänyt saaneensa itselleen hierontatuloja. Tulot oli hänen mukaansa käytetty osuuskunnan menojen kattamiseen. Asiakirjojen mukaan A oli 17.11.2000 toimittanut osuuskunnan puolesta annetun selvityksen, jonka mukaan jokainen osuuskunnan jäsen tekee oman ajan ja ammattitaidon mukaan palkatta työtä osuuskunnan hyväksi.

Kuten edellä totesin, viranhaltijalla oli mielestäni oikeus pyytää A:lta selvitys siitä, oliko hänellä tuloja hierontapalveluista. Kun selvitystä ei annettu, viranhaltija ei käsitykseni mukaan menetellyt virheellisesti hylätessään hakemuksen 1.11.2000. Mitä tulee A:n 17.11.2000 toimittamaan selvitykseen, on viranhaltija mielestäni menetellyt harkintavaltansa puitteissa katsoessaan, ettei selvitys ollut riittävä siitä, ettei A ollut saanut itselleen tuloja hierontapalveluista.

A ei sosiaali- ja terveystoimesta saadun tiedon mukaan ole tehnyt oikaisuvaatimusta sosiaali- ja terveysjaostolle edellä mainituista viranhaltijan päätöksistä. Totean, että muutoksen saamiseksi viranhaltijan päätös on aina saatettava sosiaalihuollon toimeenpanosta vastaavan toimielimen, tässä tapauksessa sosiaali- ja terveysjaoston käsiteltäväksi. Toimielimen päätöksestä voi valittaa hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi tarvittaessa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

3.13

Lopuksi

Sosiaalityöntekijän vaihtamista koskevan pyynnön osalta totean, että oikeusasiamies ei voi puuttua viraston työntekijöiden tehtäväjakoon.

Kirjoituksessaan 3.10.2001 A kertoo saaneensa 5.7.2001 jättämänsä toimeentulotukihakemuksen päätöksen vasta 14.9.2001. A:n asiamiehen tänne 10.10.2001 toimittamasta lisäselvityksestä ilmenee, että A oli tehnyt sosiaali- ja terveystoimelle 2.10.2001 muistuksen päätöksen viipymisestä ja että asiaa oli selvittänyt muun ohella palveluyksikköpäällikkö ---. En ole katsonut aiheelliseksi tässä yhteydessä, joka koskee sosiaaliviranomaisten menettelyä vuosina 1999 ja 2000, ottaa tutkittavakseni mainittua päätöksen viipymistä koskevaa asiaa.

Mitä muutoin tulee viranhaltijan päätökseen 14.9.2001, totean, että Oulun sosiaalitoimesta sekä Oulun hallinto-oikeudesta saadun tiedon mukaan sosiaali- ja terveysjaosto on 20.11.2001 tekemälään päätöksellä pysyttänyt viranhaltijan päätöksen ja A:n jaoston päätöksestä tekemä valitus on vireillä hallinto-oikeudessa. Oikeusasiamies ei puutu vakiintuneesti noudatetun käytäntönsä mukaisesti tähän tuomioistuimessa vireillä olevaan asiaan.

Saatan kohdissa 3.2, 3.4 ja 3.6 esittämäni käsityksen toimeentulotuen myöntämistä koskevasta menettelystä sekä kohdassa 3.11 esittämäni käsityksen sosiaaliviranomaisten menettelyn moitittavuudesta Oulun sosiaali- ja terveystalautakunnan sekä asianomaisten viranhaltijoiden tietoon. Asia ei anna minulle aiheita muihin toimenpiteisiin.